

(Ex)-gedetineerden

---

1. Algemeen

1.1 Situering

Gedetineerden zijn per definitie een tijd afgezonderd van leven in de maatschappij. Dit heeft een impact op verschillende levensdomeinen waaronder de financiële situatie. Gedetineerden gaan door een periode waarin zij, soms voor lange tijd, niet op dezelfde manier (kunnen) omgaan met geld als buiten de gevangenis.

Inwoners van gevangenissen bestaan vooral uit maatschappelijk kwetsbare groepen. Veel gevangenen hebben voor de opsluiting al met verschillende problemen te kampen. De meeste gedetineerden hebben niet veel troeven in handen om hun sociaaleconomische positie te verbeteren. De doorgaans lage opleidingsgraad en beperkte arbeidservaring beperkt (ex-)gedetineerden om op te klimmen op de sociale ladder.

Gedetineerden komen in veel gevallen de gevangenis binnen met een financiële schuldenlast. Bovendien maakt de opsluiting hen armer: een gedetineerde verliest zijn inkomen en de veroordeling gaat gepaard met heel wat bijkomende kosten waaronder ereloon van de advocaat, gerechtskosten, penitentiaire boetes, soms ook het afbetalen van een burgerlijke partij. De gedetineerde en zijn gezin lopen extra risico op reële armoede wanneer reeds bestaande schulden aanwezig zijn bij de opsluiting.¹

Onderzoek wijst uit dat jongvolwassen gedetineerden zonder inkomen vaker schulden hebben dan diegenen met een inkomen terwijl dit voor volwassen gedetineerden minder het geval is. Wel kan algemeen gesteld worden dat gedetineerden met een uitkering vaker schulden hebben dan gedetineerden met een inkomen uit arbeid.²

Het komt er op aan de gedetineerde een inkomen te laten verwerven om tegemoet te komen aan de financiële problemen. Dit kan door gevangenisarbeid voorzien worden. De realiteit is echter dat de vraag het aanbod ruimschoots overstijgt. Bovendien liggen de uurlonen erg laag waardoor het moeilijk wordt om een inkomen te verwerven waar zij hun schulden mee kunnen afbetalen.³

1.2 Begeleiding⁴

Een aantal CAW's is reeds actief in bepaalde gevangenissen. Zij geven zelf aan dat schuldhelpverlening tijdens detentie een grote uitdaging is. Niet alles is immers mogelijk binnen een detentiecontext. Schuldbemiddeling is een integraal verhaal waar je zowel een

---

¹ Demeersman, T. (2008). Met twee voeten in de samenleving. Over wat gedetineerden nodig hebben en wie daarvoor moet zorgen. Locomotieftekst Steunpunt Algemeen Welzijnswerk.

² More, P.A.; Weijters, G. (2011). Schuldenproblematiek van jongvolwassen gedetineerden. Ministerie van veiligheid en justitie. Universiteit Amsterdam.

³ Demeersman, T. (2008). Met twee voeten in de samenleving. Over wat gedetineerden nodig hebben en wie daarvoor moet zorgen. Locomotieftekst Steunpunt Algemeen Welzijnswerk.

⁴ Structuur gebaseerd op de interne werktekst 'Schuldbemiddeling in detentiecontext'. CAW De Kempen.

stabiele inkomenssituatie nodig hebt als een stabiel uitgavenpatroon. Daarnaast dient er voldoende stabiliteit zijn zodat afspraken die gemaakt zijn met schuldeisers op langere termijn kunnen nageleefd worden. Onder deze omstandigheden kan worden gestart met de afbetaling van schulden.

Het spreekt voor zich dat een detentiecontext zich niet leent om aan deze voorwaarden te voldoen.

Er zou kunnen overwogen worden om tijdens detentie alle details m.b.t. schulden op te vragen. De ervaring leert echter dat dit heel wat frustratie geeft bij de schuldeisers en de hulpverleners die de opvraging doen. De schuldeisers “massaal” vragen naar overzicht van schulden zonder dat daar onmiddellijk iets tegenover staat, werkt niet constructief. Ontvangkantoren voor penale boeten bv. willen deze overzichten wel geven, maar in de hoop dat er ook een betaling zal volgen. Helaas is dit – of slechts in heel beperkte mate – het geval. Meer schrijnend wordt het als je bij slachtoffers of particuliere schuldeisers een overzicht gaat vragen als je toch weet dat er geen mogelijkheid tot afbetalen is.

Bovendien is een actueel overzicht nodig op het moment dat een betalingsplan wordt opgesteld. In sommige situaties dient dan terug de schuldeiser om een update gevraagd worden.

Wat wel constructief werkt is de eerste stap om de actieve schuldeisers te informeren over het feit dat betrokkene in de gevangenis verblijft en dat hij tijdens zijn detentie geen mogelijkheden heeft om betalingen te doen. Dit geeft de schuldeiser correcte, objectieve informatie waarmee hij zelf kan beslissen welke acties zinvol zijn.

Schuldhelpverleners geven aan dat heel wat gedetineerden van oordeel zijn dat zij overzichten nodig hebben voor de SURB of voor de directie. Het idee leeft dat men niet aan hun voorwaarden kan voldoen zonder dit overzicht. Dit maakt dat gedetineerden het CAW vaak aanspreken om het overzicht op te maken. Niet bij iedere gedetineerde is duidelijk wat ze uiteindelijk met het overzicht gaan doen. JWW steekt bij gevolg heel wat energie in het opmaken van overzichten, wat niet de bedoeling kan zijn. Hier moet duidelijkheid gecreëerd worden.

Er leven bij hulpverleners er heel wat vragen omtrent schuldenproblematiek leven in detentiecontext. CAW De Kempen formuleert volgende aandachtspunten:

- Het lijkt logisch en correct dat het in eerste plaats de trajectbegeleiders zijn die de vragen omtrent schulden opnemen in het kader van de ruimere begeleiding. De schuldhelpverleners zijn een helpdesk voor de trajectbegeleiders.
- De ideale situatie is dat trajectbegeleiders met alle schuldendossiers terecht kunnen bij een schuldhelpverlener om samen het dossier te overlopen. De schuldhelpverlener zal de trajectbegeleider adviseren in de te ondernemen stappen. Tevens worden een aantal standaarddocumenten ter beschikking gesteld. In moeilijke situaties kan de schuldbemiddelaar beslissen om de gedetineerde - al dan niet samen met de trajectbegeleider - te contacteren in de gevangenis, vb. voor vragen omtrent beslag, consumentenkrediet, ... Het is nooit de bedoeling om het dossier over te nemen van de trajectbegeleider.
- Naast het uitbouwen van de helpdesk zullen de schuldhelpverleners een aanbod

doen in spreekuur. Gedetineerden kunnen hier terecht voor informatieve- / adviesvragen in verband met schulden, vb. Wat is een collectieve schuldenregeling? Ik heb een lening lopen, wat kan ik doen om te voorkomen dat men mijn huis verkoopt?

In het kader van reclassering lijkt het zinvol om gedetineerden als voorwaarde mee te geven dat zij na detentie moeten werken aan hun financiële situatie. Dit omvat zowel het verwerven van een stabiel inkomen, het beschikken over een evenwichtig budget en het oplossen van schuldenproblematiek. In dat geval ligt de verantwoordelijkheid bij de gedetineerde op het moment dat hij de verantwoordelijkheid kan nemen en die uiteraard kan ondersteund worden. Deze ondersteuning kan al van start gaan binnen de gevangenis door de cliënt de nodige informatie mee te geven en door wat orde te scheppen in de eventuele chaos op dat moment.

1.3 Preventie⁵

Er is nog geen actieve schuldhulpverlening in alle gevangenissen. Dit betekent dat er ook zeer weinig aandacht gaat naar sensibilisering van gedetineerden met betrekking tot schuldoverlast.

Zowel de trajectbegeleiders als de psychosociale diensten kunnen een belangrijke rol spelen bij het voorkomen van (extra) schulden. Op het moment dat een gedetineerde toekomt in de gevangenis zou er een reflex moeten bestaan om hem te bevragen over zijn financiële situatie buiten de gevangenis. Dit kan cruciaal zijn in de opvolging van financiële situatie van de cliënt.

Aandachtspunten kunnen zijn: lopende overeenkomsten zoals energie en huur, kredietovereenkomsten, ... maar ook belastingen die kunnen vervallen tijdens de duur van detentie (provinciebelasting, autobelasting, ...). In veel gevallen kan men immers door schuldeisers actief te informeren over de detentie van schuldenaar, voorkomen dat bepaalde contracten resulteren in een overmatige schuldenlast. Niets doen wil in dit stadium vaak zeggen, schulden opstapelen.

In een aantal gevangenissen worden regelmatig vormingen opgezet voor trajectbegeleiders, psychosociale dienst en gedetineerden door het CAW. In deze vorming wordt aandacht besteed aan zowel de soorten schuld als voor de diverse vormen van schuldbemiddeling. Er worden een aantal zaken aangegeven waar men moet op letten vooraleer de schuldeisers te contacteren.

Met de gedetineerden wordt tijdens deze vorming bekeken wat zij na detentie kunnen doen om een regeling uit te werken met de schuldeisers.

Doelstellingen

- Structureel voorzien dat in elke gevangenis met gedetineerden aan de slag wordt gegaan: gedetineerden inzicht geven in hun financiële situatie en meer aandacht naar de budgettaire begeleiding en opvolging van schuldproblemen tijdens de detentie.

---

⁵ Structuur gebaseerd op de interne werktekst 'Schuldbemiddeling in detentiecontext'. CAW De Kempen.

- Andere begeleiders de nodige kennis verschaffen om zelf de juiste informatie te verschaffen aan gedetineerden of om gericht door te verwijzen na detentie.
- De gedetineerde zo snel mogelijk opnieuw zelfstandig te laten in zijn verschillende levensdomeinen.
- Elke (ex-)gedetineerde met schuldoverlast de gepaste begeleiding bieden en de opties na detentie kenbaar maken.
- Empowermentgericht werken met (ex-)gedetineerden.
- De gezinnen van gedetineerden nauwer betrekken bij de begeleiding, ook voor wat betreft de financiële begeleiding.

Strategieën en acties

- Opleiding niet enkel voor medewerkers van erkende instellingen voor schuldbemiddeling maar een ruimere vorming van maatschappelijk werkers en andere professionals die de begeleiding van (ex-)gedetineerden opnemen.
- Budgettaire begeleiding voor elke (ex-)gedetineerde.
- Voor de effectieve vrijlating een aantal zaken intensief opstarten (werk zoeken, woning zoeken, administratieve zaken regelen, ...) zodat de ex-gedetineerde sneller terug op eigen benen kan staan.
- De ervaringen en input van CAW's inbrengen om programma's uit te werken voor (ex-)gedetineerden.